

Instructie Rechtenteller

Korte omschrijving werkvorm

De klas wordt in groepjes verdeeld en ieder groepje krijgt een casus. Daarin wordt een bekende of minder bekende strafrechtszaak besproken. Ook krijgt ieder groepje een stapeltje met 21 rechten van verdachten¹. De leerlingen moeten beoordelen welke rechten de verdachte(n) in hun casus wel of niet moet(en) krijgen. Ze maken dus een stapeltje 'ja' en een stapeltje 'nee'. Als iedereen klaar is, zet u op het bord hoeveel kaartjes elke groep bij 'ja' heeft gelegd. Daarna wordt besproken waar eventuele verschillen vandaan komen.

Leerdoel

De leerlingen kennen de rechten die een verdachte heeft, of breder: de voorwaarden voor een eerlijk proces. Ze begrijpen dat de rechten die je wil toekennen aan een verdachte die je onschuldig inschat, ook moet toekennen aan verdachten van wie je denkt dat ze schuldig zijn.

Duur

30-45 minuten

Benodigheden

Materiaal: 5 stapeltjes met 21 rechten en voor elk groepje 1 casus.

Deel een goede mix van casussen uit: verdachten die uiteindelijk zijn vrijgesproken, verdachten die veroordeeld zijn en verdachten die nog midden in het strafproces zitten.

Handleiding

1. Verdeel de klas in 5 groepen en deel aan ieder groepje het benodigde materiaal uit. Vertel de leerlingen dat ze bij hun casus moeten bedenken welke rechten deze verdachte moet krijgen.
2. De leerlingen bespreken welke rechten hun verdachte volgens hen wel en niet moet hebben. De groepjes maken dus 2 stapeltjes: een stapel 'ja' en een stapel 'nee'. Stop na enkele minuten de opdracht en vraag de leerlingen het totaal aantal toegekende rechten (de stapel 'ja') te tellen. Schrijf dit aantal op het bord.
3. Bespreek de opdracht na: welke rechten hebben groepjes *niet* toegekend? En waarom niet? U vergelijkt de antwoorden van de verschillende groepjes. Wordt het verschil veroorzaakt door de ernst van het misdrijf, door het beeld dat de leerlingen van de verdachte hebben, of door de mate waarin de leerlingen geloven in de onschuld van een verdachte? Betrek in het gesprek waarom we deze rechten aan verdachten toekennen. Kan het kwaad om bepaalde rechten niet toe te kennen? Leg uit dat deze rechten via internationale verdragen en nationale wetten toegekend worden aan een verdachte en waarom (zie ook de achtergrondinformatie).
4. Natuurlijk zijn de leerlingen nieuwsgierig naar de uitkomst (zie achtergrondinformatie). Confronteer de leerlingen als zij bepaalde rechten niet hebben toegekend met de onschuld van sommige verdachten. Elke burger kan in de situatie komen dat hij of zij verdacht wordt van een misdrijf, juist daarom is het van belang dat de rechten er zijn.

¹ We vatten in dit onderdeel 'rechten van verdachten' breed op, het gaat feitelijk vaak om voorwaarden voor een eerlijk proces.

Rechten

Rechten / voorwaarden voor een eerlijk proces (op 5x21 kaartjes)

1. De verdachte mag geen straf krijgen zonder veroordeling door een rechter.
2. De rechter moet onpartijdig zijn.
3. De rechter moet onafhankelijk zijn.
4. De verdachte heeft recht op een advocaat.
5. De verdachte heeft recht op een rechtszaak binnen een redelijke termijn.
6. De verdachte mag zelf bij de rechtszaak aanwezig zijn en mag zichzelf (laten) verdedigen.
7. De verdachte moet voldoende tijd en faciliteiten krijgen om zich te kunnen verdedigen.
8. De verdachte heeft het recht te weten waarvan hij/zij verdacht wordt.
9. De verdachte kan alleen bestraft worden voor iets dat volgens de wet strafbaar is.
10. De verdachte is onschuldig tot het tegendeel bewezen is.
11. Het Openbaar Ministerie mag geen foto- of filmbeelden van de verdachte in de media laten verschijnen.
12. De politie en het OM mogen geen nadelige informatie voor de verdachte in de publiciteit brengen.
13. Als een verdachte een psychische stoornis heeft mag de rechter een strafbaar feit niet of slechts gedeeltelijk aan hem/haar toerekenen.
14. De verdachte mag niet opnieuw worden aangeklaagd voor iets waarvoor hij al veroordeeld of vrijgesproken is.
15. De verdachte mag niet worden gedwongen een bekentenis af te leggen of tegen zichzelf te getuigen.
16. De uitspraak van de rechtszaak moet openbaar zijn.
17. De verdachte mag getuigen oproepen.
18. De verdachte heeft recht op hoger beroep.
19. De verdachte mag niet onbepaald in voorlopige hechtenis zitten.
20. De verdachte heeft recht op een schadevergoeding als na zijn of haar veroordeling nieuwe feiten ontdekt worden die alsnog tot vrijspraak leiden.
21. De verdachte mag niet veroordeeld worden op alleen een eigen bekentenis.

Cases

De zaken komen grotendeels van <https://uitspraken.rechtspraak.nl/#/>. De casus Joran komt van Wikipedia.

Zaak 1: de Zwemschoolhouder

Een zwemschoolhouder (op dat moment 59 jaar) uit 's-Hertogenbosch wordt op 8 juni 2009 aangehouden. Het Openbaar Ministerie verdenkt hem onder andere van een poging tot verkrachting, het plegen van ontuchtige handelingen met een aantal meisjes en het bezit van kinderporno.

Zaak 2: Puttense zaak

Op zondagmiddag 9 januari 1994 wordt het levenloze lichaam van een 23-jarige vrouw aangetroffen in de woning van haar grootmoeder in Putten. In de tweede week van februari 1994 worden vier mannen gearresteerd. Zij zijn op de bewuste zondagmiddag gesignaleerd in het bos, waarin de woning van de grootmoeder is gelegen. Twee van de mannen worden vervolgd voor verkrachting en doodslag, vooral op basis van bekentenissen en getuigenverklaringen.

Zaak 3: Holleeder c.s.

In januari 2006 worden W. Holleeder en negen andere verdachten gearresteerd op verdenking van onder andere lidmaatschap van een criminele organisatie en afpersing en bedreiging van een aantal vastgoedhandelaren.

Zaak 4: de Deventer moordzaak

In september 1999 wordt in Deventer een 60-jarige vrouw dood in haar woning aangetroffen. Zij is door verstikking en messteken om het leven gebracht.

Haar financieel adviseur, de 46-jarige Ernest L. wordt verdacht van de moord.

Hij verzorgde haar financiën en was door haar tot executeur-testamenteair benoemd (dat wil zeggen dat hij na haar dood zou zorgen voor de afwikkeling van de erfenis). Ook was hij door het slachtoffer gevraagd om na haar overlijden voorzitter te worden van een stichting die vernoemd zou worden naar haar overleden echtgenoot en die het beheer over een aanzienlijk vermogen zou krijgen.

Zaak 5: Ina Post

Op 22 augustus 1986 wordt in een ouderencomplex te Leidschendam een 89-jarige bewoonster dood aangetroffen. Zij is met een elektriciteits snoer gewurgd. De verdenking valt op de 30-jarige bejaardenverzorgster Ina Post die regelmatig bij de bejaarde weduwe werkte. Het handschrift van de verdachte vertoont namelijk overeenkomsten met het handschrift op twee kascheques van het slachtoffer, die op 23 augustus 1986 werden verzilverd bij een postagentschap in Den Haag. Ina Post is de enige verdachte. Na haar aanhouding en langdurig en intensief verhoor bekennt zij aanvankelijk de vrouw om het leven te hebben gebracht. Later trekt zij die bekentenis weer in. Ze zou die onder grote druk hebben afgelegd.

Zaak 6: Schiedammer parkmoord

Op 22 juni 2000 wordt een 10-jarig meisje in het Beatrixpark in Schiedam verkracht en vermoord. Haar vriendje van 11 jaar wordt met een mes gestoken en overleeft maar net een wurgpoging. In september 2000 wordt de 31-jarige Vlaardinger Kees B. aangehouden. Hij bekennt aanvankelijk, maar trekt de bekentenis later in.

Zaak 7: Rijswijkse stoeptegelmoord

Op de avond van 9 januari 2005 wordt een jonge vrouw op het moment dat zij in haar Fiat Cinquecento onder een viaduct op de A4 rijdt, getroffen door een stuk stoeptegels. Zij wordt hierdoor zo ernstig verwond dat ze kort daarna overlijdt. Vier jonge mannen worden enige dagen later aangehouden. Zij verveelden zich op de bewuste avond en waren wat gaan rondrijden. Op een gegeven moment besloten ze om wat op de weg te gaan gooien. Eerst gooiden ze hout en vervolgens een zak puin, die bovenop een vrachtwagen terecht kwam. Dat had geen gevolgen. Uiteindelijk gooiden twee verdachten een stuk stoeptegels naar beneden op de A4. Een daarvan raakte de Fiat van het slachtoffer.

Zaak 8: Joran van der Sloot

Op 2 juni 2010 meldden Peruaanse media dat Joran Van der Sloot verdacht wordt van betrokkenheid bij de dood van Stephany Flores, dochter van de Peruaans zakenman en autocoureur Ricardo Flores. Haar levenloze lichaam werd gevonden na een tip van een pokeraar. Flores' lichaam bevond zich in een hotelkamer in het Peruaanse Miraflores, die op de naam Van der Sloot was geboekt. Lijkschouwing wees uit dat Flores overleed op 30 mei 2010. Van der Sloot reisde op 31 mei naar Chili en werd op 3 juni in de buurt van de Chileense plaats Viña del Mar in een taxi aangehouden en in verzekerde bewaring gesteld. Van der Sloot werd op 4 juni Chili uitgezet aan de grens met Peru, waarop de Peruaanse autoriteiten hem arresteerden en vervoerden naar Lima.

Achtergrondinformatie

Zaak 1: veroordeeld

De rechtbank 's-Hertogenbosch heeft de zestigjarige zwemschoolhouder veroordeeld tot zeven jaar celstraf. De rechtbank acht bewezen dat de man in de afgelopen jaren drie meisjes heeft aangerand, bij 37 meisjes ontuchtige handelingen heeft verricht, drie meisjes heimelijk heeft gefilmd en kinderpornografisch materiaal heeft gemaakt en in bezit had.

Zaak 2: (uiteindelijk) vrijspraak

Het gerechtshof Arnhem veroordeelt beide verdachten in hoger beroep in 1995 tot een gevangenisstraf van tien jaar. In 2001 worden herzieningsverzoeken door de Hoge Raad gegrond verklaard omdat een deskundige op basis van nieuwe informatie terugkomt op een eerdere verklaring. Na de uiteindelijke vrijspraak van deze twee mannen in 2002, krijgt de zaak in mei 2008 een vervolg als een nieuwe verdachte wordt aangehouden.

De rechtbank Zutphen heeft op 9 oktober 2009 uitspraak gedaan in de Puttense zaak. In het vonnis is de (nieuwe) verdachte P. veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien jaar wegens de verkrachting van en moord op Christel Ambrosius. In hoger beroep werd hij (in 2011) veroordeeld tot 18 jaar.

Zaak 3: veroordeeld

Het gerechtshof in Amsterdam heeft W.F. Holleeder op 3 juli 2009 in hoger beroep veroordeeld tot een gevangenisstraf van 9 jaar. Dit is gelijk aan de straf die de rechtbank eerder had opgelegd. Holleeder is veroordeeld voor afpersing van Willem Endstra, Cees Houtman en Rolf Friedländer, leiding geven aan een criminele organisatie, witwassen, mishandeling en bedreiging, gepleegd in de periode van 1998 tot 2006. Op 27 januari 2012 werd Holleeder na het uitzitten van tweederde van zijn straf op vrije voeten gesteld door Justitie.

Zaak 4: veroordeeld

Deze zaak is meerdere malen voor verschillende rechtbanken geweest (rechtbank-> gerechtshof->Hoge Raad-> gerechtshof -> Hoge Raad). De verdachte is veroordeeld tot een gevangenisstraf door het gerechtshof. De Hoge Raad heeft de herzieningsaanvraag in deze zaak afgewezen.

Er is onvoldoende reden om te twijfelen aan de juistheid van het oordeel van het gerechtshof over het DNA-bewijs. Bovendien worden in het herzieningsverzoek twijfels over feiten naar voren gebracht die ook al bij het hof aan de orde zijn geweest en daarom niet als nieuw feit (novum) gezien kunnen worden.

Wat betreft de positie van De J. ("de klusjesman") oordeelt de Hoge Raad dat uit het getuigenverhoor blijkt dat verklaringen van een getuige (H.) daarover niet aannemelijk zijn geworden en daarom niet tot vrijspraak van E. Louwes zouden hebben geleid als ze bij het hof bekend waren geweest.

Ook is de twijfel over het alibi van De J. minder geworden. De Hoge Raad merkt daarbij op dat, ook indien zou moeten worden aangenomen dat De J. geen sluitend alibi zou hebben, dit niet betekent dat hij de moordenaar is.

Zaak 5: (uiteindelijk) vrijspraak

Ina Post is in 1986 tot 6 jaar cel veroordeeld. Het gerechtshof bevestigde dat oordeel. De Hoge Raad heeft een groot aantal herzieningsverzoeken afgewezen. De Hoge Raad bepaalde 22 jaar na de veroordeling van Ina Post in 2008 dat de zaak over moet. Behandeling vond plaats door het gerechtshof Den Bosch. Op 6 oktober 2010 is Ina Post door het gerechtshof alsnog vrijgesproken.

Zaak 6: (uiteindelijk) vrijspraak

Kees B. is in 2001 veroordeeld tot 18 jaar cel en tbs; het gerechtshof bevestigde dit oordeel. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep en een herzieningsaanvraag. In 2005 blijkt echter dat Kees B. het niet gedaan heeft. In 2005 wordt Wik H. voor deze zaak veroordeeld.

Zaak 7: veroordeeld

Het gerechtshof te Den Haag veroordeelt in hoger beroep twee verdachten (D.V. en J.G.) tot dezelfde straf als de rechtbank, nl. 5 en 6 jaar. Een van de verdachten wordt als enigszins verminderd toerekeningsvatbaar aangemerkt en krijgt daardoor een iets lagere straf. Een derde verdachte (F.B.) wordt vrijgesproken. De vierde verdachte, die de auto bestuurde waarmee ze naar verschillende locaties reden, heeft geen hoger beroep ingesteld. Hij kreeg eerder een gevangenisstraf van 36 maanden opgelegd.

Zaak 8: veroordeeld; Van der Sloot gaat in hoger beroep

Joran van der Sloot is op 13 januari 2012 veroordeeld tot 28 jaar gevangenisstraf wegens de moord en een geldboete. Na het uitzitten van zijn straf moet hij Peru verlaten.

Achtergrondinformatie algemeen

De rechten voor verdachten komen voort uit internationale verdragen (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het Internationale Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten) en uit het Nederlandse strafprocesrecht en de Grondwet. Deze rechten (of voorwaarden voor een eerlijk proces) zorgen voor rechtsbescherming en maken de kans klein(er) dat iemand onterecht wordt veroordeeld.